

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

Conferència sobre l'autonomia de Catalunya

Heribert Barrera

SETEMBRE 1981

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

Conferència pronunciada pel Dr. Heribert Barrera i Costa el dia 8 de setembre del 1981 a Sitges, en el Curs Especial sobre "L'autonomia de Catalunya" organitzat per la Universitat Internacional Menéndez Pelayo.

L'autonomia de Catalunya i la construcció d'una nova Espanya

El problema creat pel fet diferencial català dins l'Estat espanyol és, indiscutiblement, un dels factors determinants de les lamentables vicissituds que està patint Espanya des de fa molts decennis. El mateix es pot dir, sobretot ara, del problema basc. Però l'existència del problema basc no fa més que reforçar els raonaments que exposaré i mena a idèntiques conclusions. En principi, doncs, em referiré exclusivament al problema català, malgrat que, la possible solució que n'exposaré, crec que seria també vàlida per a resoldre el problema d'Euzkadi.

En el marc d'aquesta conferència no és possible de procedir a una anàlisi detallada dels antecedents històrics de la situació actual. Tanmateix, sí que cal assenyalar, almenys, alguns fets fonamentals sense el coneixement dels quals és impossible de comprendre el present. La meva exposició començarà, doncs, amb un esbós històric de les arrels del problema i de les reivindicacions catalanes, tot demostrant les conseqüències negatives que, per a Espanya, ha tingut la política de repressió i assimilisme. A continuació, després d'uns comentaris sobre la situació actual, tinc el propòsit d'exposar el que podria ésser una autèntica alternativa a la política secular que, en general, han seguit els governants d'Espanya des de Felip IV, alternativa que, eliminant les tensions que han existit des d'aleshores i estalviant l'esforç fet en va dels

continus enfrontaments, podria resoldre per sempre el problema i alliberaria, sens dubte, les forces necessàries per a construir una nova Espanya, que pogués tenir novament algun paper en el concert de les nacions.

Naturalment, no em vaig a remuntar a la prehistòria ni al període anterior a la invasió àrab, malgrat que, ja llavors, els que habitaven el nord-est de la península eren diferents dels que poblaven altres zones. Serà suficient de recordar que, des dels començaments de la Reconquesta cristiana fins als Reis Catòlics, Catalunya fou un estat independent, que la formació de l'estat català va ésser d'origen franc i que, fins al segle XIII, els llaços i contactes de Catalunya amb el Migdia de França, és a dir, amb els països occitans, van ésser molt estrets i profunds. Encara avui dia, si s'aprofundeix en la part més pregona de les sensacions i sentiments que resulten de les tradicions i formes de vida, i, superat l'obstacle de la llengua, els catalans ens sentim més com a casa en Occitània que en gran part de l'Espanya de parla castellana.

Perduda la total independència a causa de la unió personal de les Corones d'Aragó i de Castella que va resultar del matrimoni dels Reis Catòlics, Catalunya va conservar, tanmateix, les seves institucions i la seva soberania fins a l'adveniment dels Borbons o, millor dit, fins al final de la guerra de Successió. L'intent del comte-duc de Olivares de sotmetre els catalans a les lleis de Castella no va tirar endavant, però la guerra contra la Generalitat de Catalunya, -la guerra que els catalans anomenem "dels Segadors" i que és evocada en el nostre himne nacional-, va tenir ja conseqüències funestes per a Espanya, per a la gran Espanya que hauria pogut ésser: la pèrdua del Rosselló, del Conflent, del Capcir i de la meitat de la Cerdanya -és a dir del que anomenem ara Catalunya Nord i que constitueix actualment el departament francès dels Pirineus Orientals- i la separació definitiva de Portugal.

Per adonar-se de fins a quin punt, immediatament abans de la Guerra de Successió, Catalunya havia conservat la seva sobirania, cal només recordar que el primer Borbó d'Espanya, el Rei Felip V, no sols va jurar davant les Corts Catalanes el 1702 les Constitucions catalanes i va confirmar integralment els "Usatges, Constitucions, Capítols i Actes de Cort, Privilegis, llibertats, usos y costums dels Comuns i particulars de Catalunya" sinó que, a més, a través de les noves Constitucions, va declarar nul qualsevol ús o costum que s'hagués introduït des de les últimes Corts, celebrades el 1599; va donar nous i importants poders als Diputats i Oïdors de la Generalitat i va sostreure a la competència de la Reial Audiència i del Consell Reial tot el que es referia a l'incompliment de les Constitucions i Lleis de Catalunya, traspassant el seu poder a un "Tribunal de Contrafaccions".

Les llibertats que aquestes Constitucions del 1702 garantien als catalans eren tals que, com va escriure en les seves Memòries un Ministre del Rei, Melchor Macanaz, els catalans eren més independents del Rei que el propi Parlament d'Anglaterra.

La pèrdua d'aquestes llibertats com a conseqüència del Tractat d'Utrecht, de la invasió franco-espanyola de Catalunya i de l'incompliment per part d'Anglaterra, és a dir, de la Reina Anna i dels seus ministres "tories", del pacte amb Catalunya signat a Gènova el 1705, mai no ha estat acceptada com a definitiva del tot per part de tots els catalans. Així com Espanya, al cap de més de dos segles, continua reivindicant Gibraltar, molts de nosaltres continuem reivindicant la sobirania perduda.

La resistència contra Felip V es va prolongar molt de temps. Després de la caiguda de Barcelona, guerrillers com Carrasplet van continuar la lluita i vint anys després del 1714, malgrat la repressió molt violenta i les espoliacions i vexacions de tot tipus, persistia encara en el Principat una situació endèmica de rebel·lió armada.

En els anys següents, que van ésser per a Catalunya d'expansió econòmica i demogràfica, es va aconseguir la pacificació, però va romandre la nostàlgia de les llibertats perdudes. El 1789 la representació catalana a les Corts que Carles IV va reunir a Madrid, es va presentar col·lectivament com a la Diputació del Principat de Catalunya. El 1794 i 1795, amb motiu de les desfetes sofertes per l'exèrcit espanyol a la guerra contra la República Francesa, va actuar a Barcelona una veritable Assemblea catalana constituïda per 55 diputats. Finalment, durant la guerra contra Napoleó va funcionar a Catalunya, sovint independentment del poder central, una autoritat pròpiament regional: la Junta Superior del Principat.

Les proves de la persistència d'un particularisme irreductible en el cor dels catalans, que explica per exemple la importància a Catalunya del republicanisme federal, es multipliquen al llarg del segle XIX, però no és fins al final d'aquest quan apareix l'anomenat catalanisme polític. El 1889 Valentí Almirall va convocar el primer "Congrés Catalanista" i sis anys més tard, amb la publicació d'una obra capital, "Lo Catalanisme", va assentar les bases del nacionalisme d'esquerreres modern. Correlativament, un capellà, més tard bisbe de Vic, Josep Torres i Bages, va formular el catalanisme de dretes amb la publicació, l'any 1892, de "La tradició catalana". Cal remarcar que aquest corrent catalanista conservador es va enfrontar, ja des dels seus orígens, amb l'integrisme, tan arrelat a la dreta espanyola.

El primer gran èxit del catalanisme polític va ésser l'esclatant victòria electoral de la coalició "Solidaritat Catalana" a les eleccions legislatives del 1907. Enfront dels lerrouxistes, la Solidaritat va obtenir el 67% dels sufragis i va guanyar 41 dels 44 escons que tenia Catalunya en el Congrés. D'aquests 41, 21 van correspondre a republicans. Tanmateix, es va trigar encara alguns anys a aconseguir de fer un pas endavant en la llarga marxa vers l'autonomia. El 1911, les quatre Diputacions Provin-

cials catalanes van fer la proposta de constituir-se en Mancomunitat. Canalejas va fer seu el projecte, amputant-li, tanmateix, la possibilitat que la Mancomunitat pogués obtenir delegacions de serveis de l'Estat, i va aconseguir que fos aprovat a l'any següent pel Congrés. A causa de la resistència del Senat i de l'assassinat de Canalejas, va ésser, però, Eduardo Dato qui el va promulgar per decret el 1913.

La "Mancomunitat" es va constituir el 1914 i el seu primer President va ésser un home de dretes, però d'un nacionalisme indiscutible, Enric Prat de la Riba. La "Mancomunitat", que va estar sempre en mans d'un partit de centre-dreta, la Lliga, va portar a terme una labor cultural i administrativa molt important i en molts aspectes va modernitzar Catalunya, però no va aconseguir de realitzar cap nou progrés vers l'autonomia. El 1917, amb l'Assemblea de Parlamentaris, hi va haver un moment en què la reforma constitucional i l'autonomia catalana van semblar immediatament possibles. Malgrat que l'intent va fracassar, va menar al que pot considerar-se el moment més important del moviment nacionalista català del primer quart de segle, és a dir, la campanya autonòmica del 1918 i 1919. Els municipis catalans, en una proporció que corresponia al 98% de la població de Catalunya, es van pronunciar per l'autonomia i el President de la "Mancomunitat" va presentar al Cap del Govern un projecte d'Estatut. El Congrés dels Diputats va manifestar, novament, davant el projecte autonòmic català, una actitud totalment tancada i el projecte no va tirar endavant. Amb tot això, va ésser palès el fracàs de l'estrategia gradualista i legalista de la Lliga i aquest partit, sense renunciar a les seves aspiracions autonomistes, va anar accentuant el seu conservadurisme, fins a tal punt que el setembre del 1923, davant el pronunciament del general Primo de Rivera, va adoptar en els primers moments una actitud de benevolència i alguns dels seus dirigents van arribar, fins i tot, a concebre l'esperança que la dictadura militar concediria a Catalunya l'autonomia.

Malgrat que, en l'essencial, els orígens del cop d'estat de Primo de Rivera no poden atribuir-se a una voluntat de repressió contra Catalunya, el caràcter visceralment anticatalà del nou règim es va posar en relleu immediatament. Cinc dies després d'haver constituït el Directori Militar, Primo de Rivera va decretar la prohibició de la bandera catalana i de l'ús de la llengua catalana en els organismes oficials. En refusar la Lliga, el gener del 1924, qualsevol col.laboració amb el nou règim, va ésser despullada de la Presidència de la "Mancomunitat", que va passar a dit a un monàrquic primoriverista, Alfons Sala. Però encara la persistència d'una Mancomunitat totalment descatalanitzada va semblar-li massa al dictador i el juliol de 1925 la "Mancomunitat" va ésser suprimida i es va tornar a la compartimentació provincial.

Durant la lluita clandestina realitzada sota la Dictadura, el centre de gravetat del nacionalisme es va desplaçar altra vegada vers l'esquerra gràcies, sobretot, a Francesc Macià i a Lluís Companys. Un cop caigut Primo de Rivera, les eleccions municipals del 12 d'abril del 1931 van veure el triomf d'un nou partit, Esquerra Republicana de Catalunya, que afirmava la seva voluntat de vinculació amb una República Federal Espanyola. Tres dies més tard, davant la pressió de 3 membres del Govern provisional republicà que es van desplaçar a Barcelona, Lluís Nicolau d'Olwer, Marcel·lí Domingo i Fernando de los Ríos, Macià va renunciar a la República Catalana a canvi de la desaparició de les Diputacions, d'un poder provisional que va prendre el nom històric de Generalitat de Catalunya i de la promesa del compliment del Pacte que el 1930 van signar a Sant Sebastià els nacionalistes catalans amb els partits republicans espanyols i el PSOE. La Constitució Republicana va ésser aprovada el desembre del 1931 i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya uns mesos més tard en el mes d'agost del 1932. Els catalans havíem aconseguit, per primera vegada des del 1714, una recuperació substancial de les llibertats perdudes.

El que segueix crec que ja és història massa coneguda de tots perquè calgui entrar en detalls. L'autonomia catalana va produir una reacció de rebuig en àmplies capes de la societat espanyola i no hi ha dubte que la voluntat d'acabar amb ella va ésser un dels motors essencials de l'alçament militar del juliol del 1936. El general Franco no sols va abrogar l'Estatut d'Autonomia sino que va emprendre contra Catalunya una acció sistemàtica en tots els terrenys. L'objectiu confessat era d'aconseguir la desaparició a relativament curt termini del fet diferencial català, començant pel seu aspecte més fonamental i aparent, és a dir, la llengua. Benaauradament, la desfeta militar del feixisme europeu va obligar, aviat, el dictador a utilitzar mitjans menys durs i cruentos que els que havia posat en pràctica inicialment. Però l'objectiu va persistir fins al final i si bé el dictador no ho va aconseguir ni molt menys, és evident que a la seva mort la situació a Catalunya, lingüísticament, per exemple, era molt diferent de la que imperava l'any 1936.

Les eleccions del 1977 van veure el triomf a Catalunya de partits que tots, d'una o d'altra forma, s'afirmaven partidaris de l'autonomia. La Generalitat provisional va ésser restablerta aquell mateix any sota la presidència de Josep Tarradellas, darrer president en l'exili de la Generalitat republicana, i amb la nova Constitució es va obrir la via legal que va permetre l'aprovació del nou Estatut d'Autonomia a finals del 1979. Les institucions catalanes es van posar en marxa a la primavera del 1980 i durant uns mesos un cert "estat de gràcia" va semblar prevaler en les relacions, sempre una mica tenses, entre Catalunya i Madrid.

El mes de novembre, Rodolfo Martín Villa va anunciar, tanmateix, ja els seus propòsits de buscar una "concertació" autonòmica amb el PSOE i tres mesos més tard es va produir l'intent de cop d'estat del 23 de febrer. No vaig a intentar d'aprofundir en els misteris dels fets anteriors i posteriors relacionats amb aquell intent però el que sí és cert és que el senyor Leopoldo Calvo Sotelo, presumptament per tal d'apaivagar a qui ell sap, va convertir les autonomies catalana i basca en boc emissari, va donar llum verd als projectes de Martín Villa i va accelerar la

seva realització. I aquí estem: modificació del Codi Penal dirigida contra els nacionalismes perifèrics, projecte de llei sobre l'ús de les banderes, projecte de llei d'harmonització, Comissió de suposats tècnics en autonomies presidida pel Sr. García de Enterría, projecte de Llei de Bases de Règim Local, sentència del Tribunal Constitucional que anul·la la llei catalana de transferència dels serveis de les Diputacions a la Generalitat, acords de concertació d'UCD amb el PSOE, projecte de llei orgànica d'harmonització, etc. Finalment, com a darrer episodi a destacar, les declaracions del President de la Generalitat, Jordi Pujol, segons les quals el President del Govern li havia assegurat, en l'entrevista que van mantenir fa tres dies, que la concertació no havia de reduir les autonomies catalana i basca.

Fins a aquí aquesta, sens dubte, massa llarga introducció històrica que ens ha dut fins al present més immediat. Quines conclusions se'n poden treure? És evident que, en un problema com el que ens ocupa, la total objectivitat per part dels que són poc o molt protagonistes és impossible. Però encara així no tindria sentit d'haver realitzat aquest llarg recorregut pel passat llunyà o recent si no intentés de treure'n alguna conclusió. Sincerament, crec que dues conclusions principals s'imposen.

La primera és que hi ha hagut i, sens dubte, segueix existint, a Espanya, un persistent desig d'unificació total, una aspiració totalitària que pretèn passar de la unitat política a la uniformització administrativa, cultural i lingüística.

La segona és que els esforços per tal d'aconseguir aquesta unificació total han comportat un cost enorme per a Espanya i han resultat sempre incompatibles amb un règim polític democràtic.

L'esforç d'unificació total apareix ja en el cas de Galícia en el segle XV però, respecte a Catalunya, no es va manifestar amb

força fins al segle XVII. Malgrat que els unificadors centralistes no han aconseguit fins ara de realitzar completament el seu objectiu, han obtingut, per descomptat, importants èxits que van culminar a l'època de Franco. Però aquests èxits han estat obtinguts al preu de lluites tals que han afeblit profundament l'Estat, a l'interior i a l'exterior, i han costat un preu elevadíssim. Ja vaig assenyalar el cost de la guerra contra Catalunya i Portugal que va emprendre Felip IV. La Guerra de Successió va costar a Espanya Gibraltar, Menorca (després recuperada) i, a fi de comptes, totes les possessions italianes que procedien de la Corona d'Aragó. L'obstinació centralista no ha produït més tard pèrdues de territori (si prescindim dels d'ultramar) però ha costat al poble espanyol llargs anys de dictadura: els de la del general Primo de Rivera, que, sens dubte, no hauria estat possible, si s'hagués realitzat el 1917 o 1919 la reforma constitucional que reclamaven els catalans; i els de la dictadura de Franco, a les motivacions anticatalanes del qual ja m'he referit anteriorment. A tot això, hauríem d'afegir una cosa molt difícil de quantificar però que, al meu entendre, representa també molt: el temps perdut, les energies consumides per uns i altres en les lluites polítiques entre centralistes i autonomistes. El procés espanyol de decadència, des dels darrers Austries fins ara, té en això, sens dubte, una de les seves més autèntiques causes.

Cap estat no pot aconseguir la seva estabilitat sense el reconeixement de les realitats sobre les quals es fonamenta. I cap democràcia pot estabilitzar-se si practica el menyspreu de les minories. Quina és la veritable realitat espanyola? Espanya o les Espanyes, és, sens dubte, una entitat geogràfica i històrica ben definida i des de fa segles constitueix un Estat. Però, es vulgui o no, Espanya no és una nació, Espanya és un estat plurinacional. La nació, a diferència de l'Estat, no és una entitat jurídica i l'existència d'una nació no depèn de les lleis. Les nacions es forgen en la història i són el fruit d'una conjunció de factors múltiples i diversos que van des de la geografia fins a les for-

mes de vida, des dels orígens ètnics fins a les creences religioses, des de l'especificitat cultural i lingüística fins a les realitats econòmiques. Cap d'aquests factors és determinant per si sol ni cap d'ells és indispensable. En definitiva, el que determina l'existència d'una nació és el sentiment d'una diferència. Un poble és una nació quan té consciència del que el distingeix i separa dels seus veïns, quan té voluntat de conservar la seva identitat pròpia i quan és capaç de formular un projecte polític per a mantenir-la. Espanya no és sentida com una nació per tots els que hi conviuen. En canvi, és claríssim que existeixen, com a mínim, una consciència nacional catalana i basca, a més de la consciència de nació que tenen, no cal dir-ho, els espanyols de parla castellana. L'Espanya realment viable sense tensions ni conflictes, l'Espanya capaç de realitzar plenament les seves potencialitats de tota mena, no pot ésser altra que l'Espanya que, finalment, assumeixi la seva realitat plurinacional.

Per tal d'oposar-se a les conseqüències de la diversitat espanyola s'utilitza moltes vegades el concepte de racionalitat. Per raons obscures i que mai no es precisen, es pretén que no hi pot haver model racional d'organització político-administrativa d'Espanya sinó és sobre la base d'una uniformitat estructural. I de la dificultat de trobar l'estructura uniforme viable per a tots i acceptable per tots, es passa a la simplificació mitjançant la negació de les diferències. No hi ha racionalitat que pugui imposar-se als fets. Però les teories, els informes dels improvisats experts, s'intenta que prevalguin sobre la realitat pura i simple. I és així com estem veient ara a Espanya una curiosa actualització del mite de Procut. Vostès recordaran qui era Procut o Procrust, aquell bandoler grec que, segons la llegenda, vivia prop d'Eleusis i que va ésser mort per Teseu. Procut tenia un llit de ferro en el qual obligava les seves víctimes d'estendre's i si els seus peus no arribaven al peu del llit, els estirava les cames fins que hi arribessin i si el sobrepassaven, els tallava el que sobrava. Així ara, prescindint de les diferències tan profundes entre el que la Constitució anomena nacionalitats i regions -diferències entre unes i altres i diferències dintre cada grup-, s'intenta d'encaixar a tots dins

un mateix llit jurídic. Amb el fet agreujant per a catalans i bascos que el llit s'ha escollit exigü -és la fórmula del café per a tots- i que som, per tant, nosaltres les majors víctimes d'aquesta pràctica absurda. Vam ésser bastants els qui, ja fa alguns anys, vam denunciar el sistema uniformista de l'anomenat Estat autonòmic tot preveient que, en definitiva, del que es tractava era de diluir les aspiracions de Catalunya i d'Euzkadi en un magma confús i tumultuós que, tard o d'hora, resultaria sinó inviabile, almenys prematur. El President Tarradellas va ésser qui, amb major autoritat, va donar el crit d'alerta però quan era encara temps no va ésser escoltat. I si ara sembla aparentment que es tenen en compte alguns dels seus advertiments, de fet es desnaturalitza totalment el sentit profund d'aquests.

M'he referit ara mateix als esquemes d'uniformitat en nom de la racionalitat. De fet la racionalitat invocada ho és només de forma. El que succeeix amb les províncies crec que ho demostra clarament. Té algun sentit racional l'obligada conservació de la divisió provincial, amb totes les seves conseqüències, en totes les Comunitats Autònomes? L'esglaió administratiu provincial és evident que resulta en molts casos superflu i hem vist com a Catalunya la primera aspiració autonòmica ha estat sempre la supressió de la divisió administrativa provincial. Les quatre Diputacions catalanes es van agrupar en un sol ens en la Mancomunitat de Prat de la Riba i van desaparèixer en la Generalitat de Macià. Ara, amb la interpretació que ha donat el Tribunal Constitucional a la lletra de la Constitució i de l'Estatut, les Diputacions catalanes han d'ésser mantingudes amb plena personalitat pròpia al costat de la Generalitat i així se'ns impedeix de facto la implantació eficaç d'una nova divisió territorial més ajustada a les realitats econòmiques i als sentiments de la població.

L'autonomia reconeguda a Catalunya amb l'Estatut del 1979 és molt inferior a la que teníem abans de la Guerra Civil amb l'Estatut del 1932, fins i tot si de l'Estatut del 1979 es fa una lectura optimista. No em detindré a demostrar-ho perquè és suficient de comparar de bona fe els dos textos perquè l'evidència salti a la vista. Però això no és tot. Malauradament, l'anomenada concertació autonòmica representa una retallada molt notable de l'Estatut del 1979, que resta reduït a poca cosa més que una simple autonomia administrativa, i en particular representa un retrocés enorme respecte al que el poble català havia cregut obtenir. Aquesta retallada s'obté a través de dos mecanismes que són diferents però complementaris. El primer és simplement la interpretació restrictiva i gasiva dels textos constitucional i estatutari. Un exemple típic del punt on pot conduir-nos la interpretació restrictiva dels textos és la quasi anul·lació de les competències autonòmiques en matèria de règim local que comporta el punt de vista del govern sobre el que signifiquen les "bases del régimen jurídico de las administraciones públicas" (art. 149.1.18 de la Constitució), punt de vista que, malauradament, el Tribunal Constitucional sembla essencialment compartir. Un altre exemple ens l'ofereix la negació del concepte de competència exclusiva per a les Comunitats Autònomes, la qual cosa contradiu explícitament la lletra del vigent Estatut d'Autonomia. Per tal d'evidenciar que això va contra el que hi ha de més profund en les aspiracions catalanes, em limitaré a esmentar un text de Prat de la Riba de maig del 1917: "Que el límit de l'autonomia es posi a l'extensió, al nombre de funcions, però no a la intensitat, no a la plenitud de les funcions atorgades".

El segon mecanisme de retallada autonòmica és l'aplicació, al meu entendre totalment abusiva, de l'article 150.3 de la Constitució que intenta l'harmonització a priori de les disposicions normatives de les Comunitats Autònomes fins ara inexis-

tents. Sobre aquest punt no sabem encara quin pot ésser el criteri del Tribunal Constitucional, però personalment em temo el pitjor i, si és així, el procediment de reforma dels Estatuts que preveu la Constitució, no significaria absolutament res perquè n'hi hauria prou amb una majoria absoluta en el Congrés dels Diputats per a modificar-los "ad libitum".

La pregunta important és: Tot això és compatible amb una autèntica democràcia? Al meu entendre, no. No pot haver-hi democràcia autèntica si no s'accepta, d'una forma o una altra, per la via legal o per la via de facto, que no es pot anar sistemàticament a la contra del que és la voluntat àmpliament majoritària del poble català i del poble basc, encara que per a això es disposi d'una confortable majoria en el Congrés i en el Senat. La llibertat és indivisible i no hi ha llibertat si s'oprimeixen les minories. No hi haurà llibertat a Espanya subjugant amb la dictadura de la majoria els catalans i els bascos. La Constitució diu que la sobirania nacional resideix en el poble espanyol. Però, o bé es reconeix, encara que sols sigui de facto, que cada nació de les que componen l'Estat té la seva parcel·la de sobirania, o bé aquest text restarà tard o d'hora lletra morta, perquè la sobirania popular serà substituïda per altres, en la línia del que ja ha vingut succeint en aquesta etapa d'instal·lació de la democràcia en què el poder legal més d'un cop ha hagut de sotmetre's al que s'han anomenat els poders fàctics. Què s'ha de fer, doncs? Quina sortida tenim per conservar les llibertats i mantenir la convivència? Jo crec que l'única sortida és construir una nova Espanya sobre les seves bases autèntiques, sobre la base del que realment la constitueix. No estic contra l'autonomia administrativa, ans al contrari, en sóc un fervent partidari. Però l'autonomia administrativa, que té el seu camp propi d'acció a l'interior de les nacions que componen l'Estat, és totalment insuficient si

s'aplica a aquestes. Retornem primer la seva llibertat a aquestes nacions, és a dir, abans d'implantar autonomies administratives, creem primer de tot un estat federal però no una federació de "nacionalitats i regions", no una federació de Catalunya amb territoris, per descomptat molt respectables, com per exemple, Múrcia, Segovia, Cantàbria, La Rioja o la Mancha, sinó l'única federació viable, la federació de nacions. Quantes nacions hi ha actualment a l'Estat Espanyol? Quatre? Cinc, com a màxim? Sobre el que és la nació catalana, em remeto al que va jurar Felip V. Importa poc, d'altra banda, que n'hi hagi una de més o una de menys. Allò important és que les entitats que es federin siguin realment iguals, no en població ni en territori, sinó en naturalesa i naturalment, en drets. La sobirania, que segons els textos legals resideix ara en un únic poble espanyol, ha de retornar-se a les nacions que formen l'Estat, és a dir, s'ha de reconèixer a aquestes nacions el dret a l'autodeterminació, amb la seguretat que totes elles estaran conformes a retrocedir bona part d'aquesta a aquest nou ens que seria la Federació o Confederació Hispànica. Aquesta és la conclusió lògica del reconeixement de la realitat plurinacional d'Espanya. De fórmules jurídiques, se'n poden imaginar moltes; precedents, en el món i en la nostra pròpia història, no ens en manquen. És sols d'aquesta manera, quan Espanya hagi guarit d'aquest càncer que l'agosta, que és el seu colonialisme intern, que Espanya podrà dirigir les seves energies cap a aconseguir una millor administració, una major solidesa de la seva economia, una major projecció i brillantor de les seves cultures. Com ja he repetit diverses vegades, els antagonismes actuals afebleixen i esterilitzen i marginen molt de l'esforç comú.

Que ningú no la temi, aquesta nova Espanya. Els drets de les persones poden ésser sempre respectats i tots els terminis necessaris poden habilitar-se per arribar progressivament i sense traumes a la nova estructura. Les diferències lingüístiques són una dificultat però no són cap problema insoluble i l'exemple de

Suïssa ens ho demostra. Naturalment hom hauria d'acostumar-se a la veritable igualtat, al fet que els catalans, per exemple, o els gallecs que parlen gallec, no fossin, com són ara, ciutadans de segona classe, en ésser obligats per la llei a conèixer una segona llengua que no és la seva mentre a altres, els és suficient de conèixer-ne una de sola. La igualtat de drets lingüístics, posada en pràctica a Europa no sols a Suïssa sinó també a Bèlgica, exigeix que cada llengua sigui única oficial en el seu territori i que les obligacions respecte a les altres llengües siguin realment idèntiques per a tots.

La solució que proposo no té res de nou, molts l'han exposat abans que jo. I no té tampoc res de revolucionari. Crec que de totes les solucions possibles del problema d'Espanya és la més autènticament conservadora. L'experiència demostra que, inevitablement, un dia o un altre hom haurà d'escollir: o les llibertats democràtiques autèntiques, que condueixen a aquesta Federació o Confederació de nacions -com es vulgui anomenar- o altre cop alguna forma de dictadura, que permetrà de reprimir i ofegar una altra vegada l'expressió de les diferències. I mai no se sap quina pot ésser la sortida d'una dictadura. El 1898, un gran poeta català, el nom del qual coneixen tots vostès, i que molts de vostès han llegit, Joan Maragall, gran amic d'Unamuno, va escriure una Oda a Espanya, els darrers versos de la qual els voldria llegir :

On ets Espanya? - no et veig enlloc
No sents la meua veu atronadora?
No entens aquesta llengua -que et parla entre perills?
Has desaprès d'entendre a n'els teus fills?
Adéu, Espanya!

Crec que Maragall té ja bastants títols de glòria perquè puguem esforçar-nos tots a no afegir-li un de més: el de visionari del futur.

Moltes gràcies

8 de setembre del 1981